

5 HET VOORTIJDIG VERLATEN VAN DE BASISCHOOL¹

5.1 Vraagstelling

Wanneer de leerling met Downs syndroom wordt geplaatst in het reguliere basisonderwijs, is het meestal nog onduidelijk hoe lang de leerling daar zal blijven (zie hoofdstuk 4). Bij aanmelding spreken school en ouders vaak af dat er van jaar tot jaar bekeken wordt of verder gaan op de basisschool nog langer haalbaar is. Soms hebben scholen en ouders vooraf al de afspraak gemaakt dat de leerling met Downs syndroom bijvoorbeeld alleen de kleuterperiode op de basisschool blijft. De verwijzing naar het speciaal onderwijs wordt dan niet noodzakelijk als een voortijdig afgebroken plaatsing gezien. Het in de titel van dit hoofdstuk gebruikte woord 'voortijdig' is dan niet echt op zijn plaats. In dit onderzoek wordt met een voortijdig afgebroken plaatsing bedoeld dat de plaatsing afgebroken wordt voordat de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs aan de orde is. In veel gevallen spelen er dan bij de toelating van de leerling niet voorziene problemen.

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk beschreven wordt, is ingegaan op de redenen van het voortijdig beëindigen van de plaatsing, om zodoende meer zicht te krijgen op de problemen die zich kunnen voordoen bij de integratie van een leerling met Downs syndroom. Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken welke problemen zich voordoen (en niet hoe vaak deze problemen zich voordoen), opdat ouders en basisscholen kunnen leren van de problemen die zich in andere situaties hebben voorgedaan.

De vraagstelling voor dit deelonderzoek is:

Waarom wordt de plaatsing van leerlingen met Downs syndroom in het basisonderwijs in een aantal gevallen voortijdig beëindigd?

¹Voor een uitgebreider verslag van dit onderzoek wordt verwezen naar het rapport 'Het voortijdig verlaten van de basisschool door leerlingen met Down's syndroom' (Scheepstra & Pijl, 1996).

5.2 Methode

5.2.1 Onderzoeksgroep

Er zijn twee onderzoeksgroepen die op verschillende wijze bevraagd zijn. De eerste onderzoeksgroep is geïnterviewd, de tweede onderzoeksgroep heeft een vragenlijst ingevuld. Hieronder is voor beide instrumenten aangegeven hoe de betreffende onderzoeksgroep eruit ziet.

Interviews

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 wordt in Nederland niet precies bijgehouden op welke scholen sprake is van een voortijdig afgebroken plaatsing. Net als in het eerste deelonderzoek kon bij de start van dit onderzoek nog geen gebruik worden gemaakt van de gegevens van het Ministerie van OC&W. Om aan deelnemers voor het onderzoek te komen is gebruik gemaakt van het adressenbestand van de VIM. Over basisscholen en ouders die in het adressenbestand van de VIM voorkomen waren geen verdere gegevens bekend. Aan alle ouders is een brief gestuurd met de vraag of zij een kind met Downs syndroom hebben die op de basisschool gezeten heeft en daar om welke reden dan ook (voortijdig) van af is gegaan. Aan deze ouders is gevraagd of ze mee wilden werken aan het onderzoek en of ze het adres van de betrokken basisschool wilden vermelden. Als beperking gold dat het afbreken van de plaatsing niet langer dan drie jaar geleden mocht hebben plaatsgevonden. De gebeurtenis moet nog redelijk vers in het geheugen zitten om er een goed verslag van te kunnen doen. Daarbij geldt dat op scholen de kans dan groter is dat de betrokken docenten nog op de school werkzaam zijn. Alle ouders die gereageerd hebben, zijn benaderd. In één geval hebben we een adres van ouders gekregen via een ambulante begeleidster van een ZML-school.

In totaal zijn er veertien dubbele interviews gehouden. Dit aantal is gelijk aan het totaal aantal respondenten dat aan onze voorwaarden voldeed. Twee kinderen zaten op het moment van het interview nog op de basisschool. Bij beide was het besluit om de leerling door te verwijzen naar het speciaal onderwijs definitief. Deze leerlingen zouden aan het eind van het schooljaar naar een school voor speciaal onderwijs gaan. De interviews zijn op één uitzondering na in de periode april-juli 1995 gehouden. Eén interview is in september 1995 telefonisch gehouden. Alle andere interviews waren persoonlijk bij de ouders thuis of op school. Tien keer is alleen de moeder geïnterviewd, vier keer was het interview met beide ouders.

Op veel scholen waren verschillende leerkrachten en soms ook verschillende begeleiders (leerkrachten die zijn aangesteld voor de extra uren formatie) bij het onderwijs aan de leerling met Downs syndroom betrokken. Een deel van de betrokken leerkrachten gaf geen les meer op de school en één leerkracht wilde geen medewerking verlenen aan het onderzoek. De interviews zijn zo veel mogelijk afgenomen met degene die het meest betrokken was bij de opvang van de leerling met Downs syndroom. In een aantal gevallen is met verschillende betrokken teamleden samen een interview gehouden.

Alhoewel daar geen directe aanwijzingen voor zijn, is het mogelijk dat in het onderzoek met een selecte steekproef gewerkt is. Bovendien is de omvang van de steekproef beperkt. Dit zijn redenen om voorzichtig te zijn met generalisatie van de bevindingen van dit onderzoek. Het onderzoek is echter niet opgezet om te achterhalen hoe vaak problemen zich voordoen, maar om te onderzoeken welke problemen zich voor kunnen doen.

Vragenlijst

Als aanvulling op de diepte-interviews is eind schooljaar '96/'97 een vragenlijst verstuurd naar 166 basisscholen waar waarschijnlijk een leerling met Downs syndroom heeft gezeten. De gegevens van 114 leerlingen zijn uiteindelijk voor dit onderzoek verwerkt. Voor een uitgebreide beschrijving van deze onderzoeksgroep wordt verwezen naar 3.3.

5.2.2 Instrumentarium

Bij dit onderzoek is gekozen voor het afnemen van een algemene vragenlijst en een aantal diepte-interviews. Er is gekozen voor diepte-interviews, omdat het hier gaat om gebeurtenissen die voor zowel ouders als scholen gevoelig kunnen liggen. De kans op een lage respons en ontwijkende antwoorden is met een schriftelijke vragenlijst te hoog. Een interview is ook meer geschikt om nieuwe informatie boven tafel te krijgen. In het onderzoek beschreven in hoofdstuk 4 zijn zowel interviews als schriftelijke vragenlijsten voor ouders en scholen ontwikkeld. Op grond van dit voorwerk konden nieuwe interviewschema's ontwikkeld worden. In de interviews zijn de volgende thema's aan de orde gekomen: de verwijzing; de aanmelding en plaatsing; het onderwijsaanbod; de leerwinst op de basisschool; het speciaal onderwijs. De interviews waren voorgestructureerd, maar hadden verder een heel open karakter. Verwacht werd dat de verhalen van de verschillende geïnterviewden nogal verschillend zouden

zijn, waardoor niet alle vragen voor alle betrokkenen even relevant zouden zijn. In de vragenlijst voor basisscholen is gevraagd naar de verblijfsduur van de leerling met Downs syndroom, de school waar de leerling naartoe vertrokken is, en de reden van vertrek. De resultaten van de laatste vraag worden besproken in 5.4. De rest van de vragenlijst is behandeld in 3.3.

5.3 Resultaten

5.3.1 Interviews

Hieronder volgt een opsomming van redenen die basisscholen noemden voor het verwijzen van een leerling met Downs syndroom. De genoemde redenen zijn beknopt weergegeven. Alleen vrijwel gelijk geformuleerde redenen zijn gecombineerd. Verder geeft de opsomming een volledig overzicht.

- ? moeilijk in te passen in het klassikaal onderwijs;
- ? basisschool heeft te weinig faciliteiten;
- ? leerling heeft te laag niveau en/of kan niet praten;
- ? team stond niet helemaal achter de plaatsing;
- ? leerling voelt zich niet thuis op school;
- ? leerling was teveel een uitzondering in de groep, te veel geïsoleerd;
- ? leerling had meer behoefte aan praktisch bezig zijn;
- ? leerling had te veel begeleiding nodig;
- ? leerling kan niet zelfstandig genoeg werken, wat vanaf groep 3 nodig is;
- ? leerling heeft problemen wanneer hij/zij ziet dat andere leerlingen dingen wel kunnen die hij/zij niet kan;
- ? emotionele problemen van de leerling, leerling krijgt problemen met feit dat hij/zij anders is;
- ? afstemming school - ouders klopte niet, thuis andere gedragsregels dan op school;
- ? school kan leerling niet voldoende bieden;
- ? veel wisselingen in het team in combinatie met personeelstekort;
- ? door niet verwijzen worden de leerling mogelijkheden onthouden;
- ? leerling maakt te weinig vooruitgang;
- ? leerling is zeer druk;
- ? school kan niet hetzelfde leeraanbod bieden als speciaal onderwijs, speciaal onderwijs kan leerling meer bieden;
- ? basisschool kan meer bieden in kleuterperiode, daarna is speciaal onderwijs

geschikter.

De redenen die ouders aangeven komen niet altijd overeen met die van de school.

De volgende redenen zijn door de ouders genoemd:

- ? fusie-perikelen, team dat niet goed draait, veel wisselingen in het team;
- ? te korte spanningsboog van het kind, concentratieproblemen;
- ? het klikte niet tussen de leerkracht en het kind;
- ? er werden te weinig eisen aan het kind gesteld;
- ? het team als geheel stond er niet achter;
- ? leerkracht van de volgende groep zag het niet zitten;
- ? leerling loopt teveel frustraties op op school, kind heeft er problemen mee dat ze niet mee kan komen;
- ? kind heeft moeite met stilzitten;
- ? leerkrachten niet enthousiast genoeg;
- ? kind overactief;
- ? gebrek aan continuïteit in opvang;
- ? kind is liever praktisch bezig dan met het echte leren;
- ? kind zou te veel een eenling worden;
- ? kind praat niet of te weinig;
- ? leerkrachten konden het kind niet genoeg bij de les betrekken, boden te weinig structuur;
- ? het kind vertoonde te weinig vooruitgang;
- ? speciaal onderwijs kan het kind meer bieden op oudere leeftijd.

In de gesprekken met ouders en leerkrachten werd vrijwel steeds een combinatie van redenen genoemd. Uit dit geheel van redenen van ouders en scholen is getracht een indeling te maken in overeenkomende (hoofd)redenen. Deze indeling is niet uitputtend en uitsluitend, wat ook niet mogelijk is met deze vaak complexe problematiek. Er is echter geprobeerd een beeld te schetsen van wat er zoal een rol kan spelen bij het beëindigen van de plaatsing op de basisschool. Omdat in de gesprekken steeds wisselende combinaties van redenen werden aangedragen, is per leerling afgewogen waar de kern van de problemen zou kunnen zitten. Dit is onvermijdelijk een subjectieve afweging van de onderzoekers. In een aantal gevallen zou het onderbrengen van de leerling in een andere categorie te verdedigen zijn. De numerieke verdeling van leerlingen over de verschillende categorieën mag dus zeker niet te absoluut genomen worden en is hier ook niet van belang.

Er zijn drie verschillende groepen redenen onderscheiden. De eerste groep redenen waar we verder op in gaan is de groep afgebroken plaatsingen waarbij de betrokken leerkrachten niet helemaal achter de plaatsing staan. De leerkrach-

ten zijn er niet van overtuigd dat de basisschool de juiste plaats is voor deze leerling. In een aantal gevallen wordt dit uitgesproken door het team, soms alleen door de ouders. Daarna gaan we in op de leerlingen met Downs syndroom waarbij vooral vanwege sociale of sociaal-emotionele redenen verwijzing heeft plaatsgevonden. Bij de derde en laatste groep is de verwijzing in gang gebracht omdat de basisschool wat betreft het leerproces niet meer genoeg kan bieden. Per categorie wordt het verwijzingsproces, de aanmelding en plaatsing op de basisschool, het onderwijsaanbod op de basisschool, de leerwinst op de basisschool en de plaatsing op het speciaal onderwijs volgens de basisschool en de ouders besproken.

Leerkrachten staan niet voldoende achter integratie

Verwijzing

Onder deze categorie vallen vijf kinderen. In één geval gaf de school expliciet aan dat zijzelf en met name de leerkracht van groep 3 plaatsing in deze groep niet zien zitten. Eén school gaf aan dat het team er niet helemaal achter stond, maar zag dit niet als hoofdoorzaak. De andere drie scholen noemden het feit dat de leerkrachten er niet achter staan niet als reden. Eén van deze scholen gaf wel als een reden aan dat er te veel wisselingen in het team zijn geweest.

Alle ouders van deze vijf kinderen vermelden het gebrek aan enthousiasme duidelijk als reden voor de verwijzing van de basisschool. Dit gebrek aan enthousiasme kwam volgens de ouders door te veel wisselingen in het team, het niet klikken tussen de leerling met Downs syndroom en de leerkracht en een leerkracht die volgens de ouders niet op een juiste manier met de leerling met Downs syndroom om kon gaan waardoor er onaangepast gedrag van de leerling met Downs syndroom ontstond. De problemen die de scholen noemden als reden voor plaatsing in het speciaal onderwijs zagen deze ouders meer als een gevolg van het niet op de juiste wijze opvangen en stimuleren van hun kind.

Bij twee kinderen beruste het initiatief tot verwijzen bij de ouders, bij de andere drie bij de school. De ouders die zelf de beslissing hebben genomen om hun kind naar het speciaal onderwijs te verwijzen hadden beide het gevoel dat de school opgelucht was dat hun kind wegging.

Twee scholen konden niet aangeven onder welke omstandigheden de leerling had kunnen blijven. Ze vonden het gewoon niet meer kunnen. De drie andere scholen noemden zowel kind- als omgevingskenmerken die hadden moeten veranderen om het kind te kunnen houden. Eén school dacht dat de leerling had kunnen blijven wanneer deze zelfstandiger zou kunnen werken. Een andere school gaf

aan dat de leerling had kunnen blijven indien de ouders zouden accepteren dat het cognitieve niveau echt laag is, wanneer er een apart hoekje in de klas voor hem gecreëerd zou kunnen worden en wanneer er extra hulp zou zijn. Als laatste reden werd door een school genoemd dat de leerling had kunnen blijven wanneer de klassen iets kleiner zouden zijn en er minder wisselingen in het team waren geweest. Alle ouders zochten de problemen vooral in de omgeving. Ze dachten dat hun kind op de basisschool had kunnen blijven wanneer de leerkrachten er meer achter hadden gestaan.

De vijf scholen gaven aan dat ze voorzichtiger zouden zijn met het aannemen van een nieuwe leerling met Downs syndroom. Eén school gaf aan dat het een erg zware klus was, twee scholen zouden een eventuele volgende keer meer hulp willen hebben van buitenaf. Eén school gaf aan waarschijnlijk wel een leerling met Downs syndroom in groep 1 en/of 2 aan te nemen maar niet in de hogere groepen. Een laatste school zou wel weer een leerling aannemen, wanneer het kind voldoende niveau zou hebben.

Het proces van het verwijzen verliep niet altijd prettig. Op één school na hadden alle scholen het gevoel dat de verwijzing naar tevredenheid is afgehandeld. De ouders deelden dit gevoel van tevredenheid niet. Eén school gaf aan dat het verwijzen voorzichtig ter sprake is gebracht, zodat de ouders zich er mee konden verzoenen en uiteindelijk ook helemaal achter plaatsing op het speciaal onderwijs stonden. De ouders daarentegen gaven aan dat de verwijzing voor hen heel onverwacht kwam. Ze hebben de verwijzing nog een tijdje uitgesteld door hem in een andere groep te plaatsen, maar de ouders voelden zich erg afhankelijk van die ene leerkracht (andere leerkrachten wilden hem niet hebben). Een andere school gaf aan dat de ouders inzagen dat de basisschool niet hetzelfde kon bieden als het ZML, waardoor de ouders voor ZML kozen. De ouders waren toch enigszins teleurgesteld dat de school zich onmiddellijk neerlegde bij hun beslissing. De derde school gaf aan dat de ouders wel in zagen dat ze een keer naar het speciaal onderwijs zou moeten. Ze mocht nog wel een jaar in groep 2 blijven maar groep 3 leek de school niet haalbaar. De ouders hadden het gevoel dat de school opgelucht was toen ze haar van school haalden en vonden het jammer dat de school geen andere oplossingen aandroeg of anderszins reageerde. De vierde school gaf aan dat de verwijzing goed is afgewikkeld. Het was een moeizaam proces maar de ouders zagen uiteindelijk wel in dat het teveel van de school vroeg. De ouders gaven aan dat ze op een goede manier uit elkaar zijn gegaan, hoewel ze het wel erg jammer vonden dat de leerkrachten zich het laatste jaar negatief hebben opgesteld. In één geval hadden zowel de school als de ouders niet het gevoel dat het verwijzingsproces goed is verlopen. De school

gaf aan dat de communicatie met de ouders stroef ging. Ze stonden meer tegenover elkaar in plaats van met elkaar naar oplossingen te zoeken. Er was geen ruimte meer om iets te proberen. De ouders gaven aan dat ze bij het team op een beslissing hebben aangedrongen. Volgens de ouders hebben ze veel oplossingen aangedragen maar wilde de school daar niet op in gaan. De ouders hadden bijvoorbeeld een banenpooler geregeld maar de school wilde daar geen gebruik van maken. Bepaalde leerkrachten wilden gewoon niet dat de leerling op school bleef terwijl anderen er hard voor geknokt hebben, volgens de ouders. In één geval hebben de ouders een eerdere verwijzing naar het speciaal onderwijs kunnen voorkomen door het bestuur in te schakelen. Ze overtuigden het bestuur ervan dat de oorzaak van de problemen te wijten waren aan factoren die buiten het kind lagen (wisselingen in het team). Het bestuur heeft op dat moment besloten dat de leerling op school mocht blijven.

Vier ouders waren niet erg tevreden over de steun die de scholen hebben gezocht bij andere instanties. Twee ouders gaven aan dat ze de school wel veel gestimuleerd hebben om dat te doen maar dat de scholen daar weinig mee deden. Eén paar ouders was wel tevreden over de hulp die de school heeft gezocht, namelijk het inschakelen van de schoolbegeleidingsdienst. De schoolbegeleider had erg veel gedaan en was erg enthousiast. De schoolbegeleider vond het volgens de ouders ook jammer dat de leerling met Downs syndroom van school ging.

Eén leerling zat op het moment van het interview nog elke woensdagochtend op de basisschool waar ze werkjes van het ZML maakte en zo de contacten met de andere kinderen onderhield.

Kort samengevat wijten ouders de problemen die er zijn bij de integratie vooral aan het gebrek aan enthousiasme van de leerkrachten en de manier waarop de leerkrachten met hun kind omgaan. De scholen zijn niet snel geneigd een nieuwe leerling met Downs syndroom aan te nemen vanwege de tijdsinvestering en energie die het kost om de leerling op te vangen. Het verwijzingsproces verliep over het algemeen niet erg prettig. De ouders waren niet erg tevreden over de steun die scholen hebben gezocht bij andere instanties.

Aanmelding en plaatsing

De redenen waarom ouders hun kind met Downs syndroom op de basisschool aanmelden waren de volgende: in de buurt blijven, opgroeien met de buurtkinderen; erbij horen in het dorp / de buurt; duidelijke en goede voorbeelden voor hun kind met Downs syndroom; beter voor de sociale ontwikkeling; integratiegedachte, kind met Downs syndroom leert omgaan met normaal begaafde kinderen

en normaal begaafde kinderen leren omgaan met een leerling met Downs syndroom; de basisschool sluit aan bij levensovertuiging ouders, het KDC niet; ouders vinden hun kind qua gedrag geschikt voor basisschool. Scholen gaven de volgende redenen: iedereen hoort in principe op basisschool; tegemoet komen aan wens van de ouders; integratiegedachte, samen op kunnen trekken met leeftijdsgenootjes; contacten maken met kinderen uit de buurt; andere kinderen leren dat zo'n kind ook een gewoon kind is; principiële keus voor bepaalde geloofsovertuiging; uitdaging.

Niet in al de vijf gevallen stond het hele team achter de beslissing om de leerling met Downs syndroom aan te nemen op school. Op twee scholen stonden vooral de leerkrachten van de groepen 1 en 2 er achter, waardoor de leerling met Downs syndroom op school is aangenomen. Op de drie andere scholen waren weinig bezwaren. Op één van deze scholen was de leerling de tweede leerling met Downs syndroom.

In alle vijf gevallen zijn er geen of nauwelijks afspraken gemaakt tussen ouders en scholen over de leerling. De enige afspraak die er wel was, was dat de ouders en de school geregeld overleg zouden voeren. Op één school was de afspraak het moet kunnen en blijven kunnen. Bij een andere school was er ook een soort proefperiode, om te kijken of het wederzijds mogelijk zou blijken. De ouders hebben dit niet echt als een proefperiode ervaren, zij zagen het meer als een gewenningsperiode.

Eén leerling was vanuit de reguliere peuterspeelzaal langzaam overgegaan naar de basisschool en één leerling had al een half jaar 1 ochtend per week op een andere basisschool (waar moeder werkte) meegedraaid, om te kijken of integratie zou kunnen. Drie kinderen kwamen vanuit het KDC. De reden dat de ouders in eerste instantie voor het KDC kozen is verschillend. Eén ouderpaar vond dat hun kind in eerste instantie niet voldoende in een groep kon functioneren. Toen dat beter ging hebben ze een basisschool gezocht. Andere ouders vonden de basisschool in het dorp waar ze woonden niet geschikt. Na een verhuizing hebben ze in het nieuwe dorp hun kind wel op de basisschool aangemeld. De laatste ouders kozen voor de basisschool, vanwege de reistijden en de lange dagen die hun kind op het KDC maakte. Het KDC gaf aan dat ze zo veel mogelijk probeerde de gezinssituatie na te bootsen. De ouders besloten dat ze dat beter zelf konden doen, door hun kind naar de basisschool te sturen, waardoor ze ook meer thuis zou zijn.

Onderwijsaanbod basisschool

Alle scholen gaven de leerlingen met Downs syndroom één of enkele uren per

week individueel les of soms met één of enkele andere kinderen. Op twee scholen is geprobeerd de leerling met Downs syndroom zoveel mogelijk met het reguliere programma mee te laten doen. Op de ene school hielp de extra begeleider met de moeilijke werkjes in de klas, de andere school zorgde voor aangepaste werkbladen. Eén leerkracht had veel steun aan de logopedist die haar begeleidde en hielp bij de oefeningen die de extra begeleider met de leerling kon doen. Op een andere school werd in groep 3 wekelijks bepaald hoe de lessen die de extra begeleider samenstelde ingepast konden worden in het programma van de klas. Haar functioneren vereiste verder geen aangepaste gedragsregels in de klas. Er zijn speciaal voor deze leerling een languagemaster en het programma 'Lezen moet je doen' aangeschaft. Op één school heeft de leerling het eerste jaar zoveel mogelijk meegedaan met het reguliere programma. Dit jaar werd beschouwd als een soort kennismakingsjaar. In het tweede jaar kwam er een gestructureerd plan. Dit stappenplan was opgesteld om op een gestructureerde manier met de leerling bezig te zijn. Er zijn voor deze leerling geen speciale middelen of methoden aangeschaft.

Een andere leerling had een zeer laag niveau. Hij was vooral bezig met peutermateriaal dat de school leende bij de speel-o-theek. Daarnaast waren de leerkracht en de remedial teacher veel bezig met het aanleren van gedrags-regels, het leren lopen en met de languagemaster. Simpele dingen die peuters thuis leren, leerde hij op school.

De laatste leerling werkte met het montessorimateriaal van de school dat volgens de remedial teacher erg geschikt was voor hem. De materialen in de bovenbouw waren niet geschikt voor hem, dus toen hij in die groep kwam, moest hij steeds materialen uit de middenbouw halen wat erg lastig was. Speciaal voor hem zijn nog een teltrein aangeschaft en het programma 'Lezen moet je doen'. Het werken met 'Lezen moet je doen' gebeurde deels samen met andere kinderen die moeite hadden met lezen en deels alleen om bij te blijven met het groepje.

Leerwinst basisschool

Ondanks het feit dat de ouders op een aantal punten kritiek hadden op de basisschool zijn ze allemaal wel blij met de periode dat hun kind op de basisschool heeft gezeten. Ze vinden ook dat hun kind daar vorderingen heeft gemaakt. De ouders doelen dan op: goede sociale ontwikkeling, leren van sociale regels, normaal gedrag overnemen, bekendheid gekregen in de buurt, meer uitstraling gekregen, 'eigen ik' gevonden, rekening met anderen leren houden en zeggen wat ze wel en niet willen. Scholen noemden de volgende leerwinst: doorbreken van autistiforme neigingen, taalontwikkeling, leren lezen, zelfstan-

digheid ontwikkeling, meer uitstraling gekregen, zich in groep staande leren houden en op de beurt wachten. De ouders gaven aan dat de basisscholen op zich wel veel hebben gedaan, in ieder geval een deel van de betrokken leerkrachten.

Speciaal onderwijs

De vijf leerlingen zijn na de basisschool allen naar het ZML gegaan. Eén leerling is van daaruit weer doorverwezen naar het KDC. Twee leerlingen keken in het begin erg vreemd aan tegen al hun klasgenootjes met een verstandelijke handicap. Ze zagen zichzelf waarschijnlijk niet als verstandelijk gehandicapt. Eén leerling wilde vooral niets weten van andere kinderen met Downs syndroom. Eén moeder vertelde dat de ZML-school verbaasd was over de grote mate van zelfstandigheid van de leerling met Downs syndroom. Een andere moeder gaf aan dat de ZML-school rustiger is voor haar dochter vanwege een kleinere groep. Op de basisschool zat ze in een groep van 36 kinderen. Het nadeel van het ZML vindt deze moeder dat de leerling maar kan leren van één iemand, namelijk de leerkracht, terwijl de leerling in de basisschool ook van alle medeleerlingen kan leren.

Sociale of sociaal-emotionele problematiek

Verwijzing

Vijf kinderen vallen in deze categorie. Twee kinderen lieten duidelijk blijken dat ze problemen hadden met het feit dat ze niet met de andere kinderen mee konden komen. Eén kind liet dat merken door te weigeren andere werkjes te doen of andere werkbladen te maken dan de andere kinderen in zijn groep (groep 3). Ook vertoonde hij een teruggang in gedrag, bijvoorbeeld weer op schoot van de leerkracht willen zitten. De school bracht verwijzing naar speciaal onderwijs ter sprake. De andere leerling had problemen met het feit dat leerlingen van haar klas geen afspraken met haar maakten na schooltijd. In de klas waren er geen problemen, maar thuis kwamen er steeds meer huilbuien. De leerling stelde te hoge eisen aan zichzelf. De ouders hebben toen het initiatief tot verwijzing naar speciaal onderwijs genomen. Bij twee andere leerlingen werd de aanspraak met andere leerlingen minder, doordat andere leerlingen de leerling met Downs syndroom steeds meer voorbij streefden. De leerlingen kwamen daardoor steeds meer in een sociaal isolement. Daarnaast speelde het feit dat ze meer interesse hadden voor praktische zaken in plaats van het schoolse leren een rol. Bij één leerling stelden de ouders plaatsing op speciaal onderwijs voor, bij de andere

leerling de school, waarbij de ouders andere redenen zagen dan de school. De ouders zagen het gebrek aan enthousiasme bij de leerkrachten, wisselingen van leerkrachten en het niet zelfstandig kunnen werken meer als reden. Bij de laatste leerling gaf de school aan dat de afstemming ouders-school niet klopte. De gedragsregels van de school waren niet in overeenstemming met de gedragsregels thuis, waardoor de thuissituatie afbreuk deed aan het leerproces. Moeder zag als reden dat het team de energie collectief niet meer kon opbrengen, ook door andere problemen. Ook zichzelf had door problemen te weinig energie om er iets aan te doen. De school heeft in dit geval de verwijzing naar het speciaal onderwijs in gang gezet.

Drie scholen gaven expliciet aan dat verwijzing naar speciaal onderwijs wel goed was maar dat ze het erg jammer vonden dat de leerling van school ging, omdat het een leuke leerling was en het ook voor de medeleerlingen positief is geweest.

De scholen in deze groep vonden het moeilijk om aan te geven onder welke omstandigheden de leerling had kunnen blijven. De scholen konden niet aangeven hoe de sociaal- emotionele problemen voorkomen hadden kunnen worden. Eén school gaf aan dat de leerling had kunnen blijven indien er meer afstemming was tussen de ouders en de school.

Eén ouderpaar gaf aan dat de leerling had kunnen blijven wanneer de school de vrijwilligster die de ouders geregeld hadden, niet had afgewezen. De andere ouders konden niet aangeven onder welke omstandigheden de leerling op de basisschool had kunnen blijven.

Alle scholen gaven aan dat ze in principe een volgende leerling met Downs syndroom zouden aannemen op school. Drie van de vijf scholen stellen bij een volgende leerling met Downs syndroom wel voorwaarden, zoals meer steun van de ouders, het gevoel hebben dat je de leerling verder kunt helpen en het idee hebben dat de leerling er beter van wordt.

Bij de twee leerlingen waarbij de ouders zelf de verwijzing naar het speciaal onderwijs in gang hebben gebracht, zijn de ouders erg tevreden over de school. Deze ouders en scholen hebben ook niet het gevoel dat de oorzaken voor de verwijzing naar het speciaal onderwijs voorkomen hadden kunnen worden door de school. Een andere school gaf aan dat verwijzing voorkomen had kunnen worden door betere afstemming tussen school en ouders.

De ouders, bij wie de scholen initiatief tot plaatsing in het speciaal onderwijs namen, gaven allen aan dat het bericht van verwijzing onverwachts kwam. In twee gevallen kwam dat doordat ze steeds goede berichten van school kregen en pas later te horen kregen dat er toch ook problemen waren. Slechts in één geval

zijn de ouders en de school ook op een vervelende manier uit elkaar gegaan. Eén ander ouderpaar was erg tevreden over de kleuterperiode, maar minder over de laatste groep, groep 3.

Kort samengevat liggen redenen voor verwijzen vooral bij het zich niet prettig voelen van het kind op school. De ouders en leerkrachten interpreteren de signalen die de leerling uitzend als de behoefte aan een andere omgeving. De meeste betrokkenen denken niet dat de verwijzing voorkómen had kunnen worden. Alle scholen zijn in principe bereid een volgende keer weer een leerling met Downs syndroom aan te nemen. Op één geval na verliep het verwijzingsproces, hoewel verdrietig, wel goed.

Aanmelding en plaatsing

De redenen waarom ouders hun kind met Downs syndroom op de basisschool hadden aangemeld zijn de volgende: leren van andere kinderen; goed voor de taalontwikkeling en de sociale contacten; zo normaal mogelijk meedraaien in het leven; geen buitenbeentje zijn; kind leert dorp kennen en dorp leert kind kennen; andere kinderen leren hem niet kennen als 'mongool' maar als een gewoon kind met een naam. Scholen gaven de volgende redenen: kind met Downs syndroom kan veel leren van de andere kinderen; broertjes en zusjes zitten op dezelfde school; speciaal onderwijs voor deze leerling niet meest geschikt door afstand en imitatiegedrag; in principe horen alle kinderen op de basisschool, omdat je ze anders uit de gemeenschap plaatst.

Bij drie scholen stond het hele team, na het inwinnen van informatie, uiteindelijk achter de plaatsing van deze leerling op school. Op één school stond niet het hele team achter plaatsing, maar bleek er voldoende draagvlak in het team te zijn om de leerling aan te nemen. Dit betrof een hele grote school (meer dan 500 leerlingen), waar genoeg leerkrachten achter de plaatsing stonden om de leerling perspectief te bieden voor de hele schoolperiode. Op de vijfde school is de plaatsing alleen besproken met de leerkrachten van groep 1 en 2, omdat het eerste perspectief alleen de kleutergroepen was. Alle leerkrachten van de kleutergroepen stonden achter de plaatsing.

Er zijn alle plaatsingen afspraken gemaakt. Tussen twee scholen en ouders is expliciet afgesproken dat de leerling op het moment dat het niet meer zou gaan van school af moest. Eén van deze scholen heeft ook samen met de ouders een contract opgesteld en ondertekend, waarin stond dat beiden de gelegenheid moesten hebben om op elk moment de plaatsing te stoppen. Een andere school noemde als afspraak dat de leerling van school af zou moeten wanneer er problemen naar andere kinderen zouden zijn, wanneer de leerling te veel aan-

dacht vroeg ten koste van de andere kinderen en wanneer er geen meerwaarde meer zou zijn van de basisschool in vergelijking met het speciaal onderwijs. De vierde school gaf aan dat de leerling op school kon blijven zolang de andere kinderen er niet onder zouden lijden, zolang de leerling vooruit zou gaan en de leerling het prettig zou vinden op school. De laatste school gaf als voorwaarden bij plaatsing aan dat de ouders indien nodig op school zouden helpen en dat de leerling progressie moest vertonen.

Twee kinderen hebben voor de plaatsing op de basisschool eerst op het KDC gezeten. De ouders van één kind hebben eerst bewust voor het KDC gekozen, omdat hun kind niet zindelijk was en niet kon lopen. Toen het KDC niets meer te bieden had, hebben ze haar op de basisschool aangemeld. Ook de andere ouders kozen voor de basisschool toen hun kind met Downs syndroom het KDC had doorlopen en hij in principe door zou stromen naar het ZML-onderwijs. De andere drie kinderen zijn op 4-jarige leeftijd op de basisschool gekomen en zijn daarvoor niet in het speciale circuit geweest.

Onderwijsaanbod basisschool

De vijf scholen gaven aan dat de leerlingen in principe zoveel mogelijk met het reguliere programma meededen en dat ze van daaruit keken wat ze de leerling verder konden bieden. Alle scholen zijn bezig geweest met de leesmethode van Trijntje de Wit 'Lezen moet je doen'. Verder heeft één leerling in principe hetzelfde gedaan als de klasgenootjes, alleen lag het eisenpakket veel lager. Doordat ze op een montessorischool zat waar iedereen individueel werkt viel ze niet op. Op twee andere scholen lag veel nadruk op verbale ondersteuning omdat dit een zwak punt was, één school lette ook specifiek op de afstemming van de logopedie en het aanspreken in de klas. Deze school gaf ook aan veel steun van de logopedist te hebben gehad. Eén school gaf aan in het tweede jaar dat de leerling met Downs syndroom op school zat de sociaal-pedagogische dienst te hebben ingeschakeld om te helpen bij het bepalen van het onderwijsaanbod. Op die manier konden er gerichte opdrachten en materialen gebruikt worden, waarbij ze specifiek met de motoriek en de taalontwikkeling bezig zijn geweest. Op deze school zijn ook twee stagiaires intensief met de leerling bezig geweest vooral met 'Lezen moet je doen'.

Leerwinst basisschool

Ook deze groep ouders gaf aan dat hun kind duidelijk een aantal dingen geleerd heeft op de basisschool, namelijk: zelfstandig werken; leren door andere kinderen na te doen (veel uitdaging); bekendheid in de buurt; sociale omgang;

aangepast gedrag; goed met volwassenen kunnen omgaan; spelen met andere kinderen in plaats van ernaast. Door de scholen wordt de volgende leerwinst genoemd: meer zelfstandigheid; rekening houden met andere kinderen; gedragsregels van een groep leren; op hoger niveau getrokken worden zowel wat betreft sociaal, motorisch als verbaal gedrag; versnelde ontwikkeling door omgang normale kinderen; conformeren aan de groep; goede cognitieve vooruitgang; bekendheid in het dorp; assertief geworden; betere taalontwikkeling door rijke taalomgeving.

Speciaal onderwijs

De vijf leerlingen zijn allen naar het ZML-onderwijs gegaan. Twee ouders gaven aan dat het voordeel van de ZML-school is dat het kind minder op de tenen hoeft te lopen, minder hoeft te knokken. Een andere ouder gaf juist aan dat ze vindt dat de ZML-school te weinig vraagt van de leerlingen. Een ander genoemd nadeel, is dat de ZML-school te beschermend is en kinderen te weinig uitdaagt. Ook nam één leerling in het begin brutaal gedrag van de klasgenootjes van de ZML-school over, later werd dat beter. Eén stel ouders is heel positief over de ZML-school, hun zoon is ondernemender en ondeugender geworden en heeft meer eigen wil gekregen. De basisscholen zagen als voordelen van het speciaal onderwijs het meer kunnen bieden en de betere faciliteiten.

Te weinig kunnen bieden in leerproces

Verwijzing

In deze categorie zijn vier leerlingen ondergebracht. De vier scholen noemden allen bij de redenen voor verwijzing dat de leerbaarheid van het kind een rol heeft gespeeld. Deze scholen gaven dat als volgt aan: te laag cognitief functioneren en problemen bij de werkhouding; erg laag niveau, weinig tot geen vooruitgang; leerkracht kreeg de leerling niet op een hoger niveau; problematische taal/spraakontwikkeling, niet kunnen spreken; weinig vooruitgang. Op drie scholen werden naast deze redenen ook nog één of twee andere redenen genoemd te weten: het kost te veel tijd en energie; gedragsproblemen, zeer druk kind dat dingen waar ze geen zin in heeft absoluut niet zal doen; verhuizing van de ouders.

Alle ouders gaven aan dat de leerbaarheid een rol heeft gespeeld. Twee ouders gaven duidelijk aan dat ze denken dat het SO hun kind meer kan bieden. Eén van deze ouders zag geen vooruitgang meer bij haar zoon. Hij kwam steeds met dezelfde werkjes thuis en ze dacht dat op het speciaal onderwijs de leerkrachten

beter kunnen zien wat een leerling op een bepaald moment aangeboden moet worden. Bij de andere ouders speelde een verhuizing ook een duidelijke rol. De ouders waren bang dat wanneer hun kind naar een nieuwe basisschool zou gaan ze daar moeilijker geaccepteerd zou worden. Het kind is dan niet vanzelfsprekend meegegroeid, zoals op de eerste basisschool en omdat het kind ook grote spraakproblemen heeft is het contact met de andere kinderen moeilijk.

Twee keer was de school de verwijzer, twee keer namen de ouders de beslissing. In alle gevallen zijn deze leerlingen niet verder gekomen dan de kleutergroepen. Zij zaten gemiddeld ook korter op de basisschool dan de kinderen uit de andere twee groepen categorieën, te weten 2 jaar; de andere groepen respectievelijk 3 jaar en 11 maanden en 3 jaar en 8 maanden.

Drie scholen gaven aan dat de leerling had kunnen blijven wanneer het niveau iets hoger zou zijn. De andere school stelde dat de leerling had kunnen blijven indien er minder spraakproblemen zouden zijn. De ouders noemden de volgende omstandigheden waaronder hun kind eventueel wel op de basisschool had kunnen blijven: kleinere klassen met meer begeleiding; minder spraakproblemen; meer progressie. De vier scholen gaven allen aan dat het verwijzingsproces goed is verlopen. De scholen en ouders zijn op een goede manier uit elkaar gegaan. De vier scholen gaven ook aan dat een nieuwe leerling met Downs syndroom zeker welkom zou zijn. Drie scholen gaven daarbij wel aan dat de ouders dan niet teveel mogen verwachten van de school. Eén leerkracht gaf aan dat de ouders dan niet van haar mogen verwachten dat ze een deskundige is wat betreft de opvang van een leerling met een verstandelijke handicap. Een andere school gaf aan dat een nieuwe leerling welkom is onder de voorwaarde dat de ouders accepteren dat de school niet alles kan. De derde school gaf aan dat een nieuwe leerling met Downs syndroom welkom is als ouders zich wel realiseren dat het mis kan gaan.

De ouders zijn tevreden over de steun die de school heeft gezocht bij andere instanties. Al de vier scholen hadden contact met of informatie van de VIM gevraagd en gekregen. Eén school had daarnaast nog contact met een orthopedagoge van het KDC, met de School Begeleidingsdienst en logopediste. Eén school werd ambulante begeleid vanuit het ZML een andere school had begeleiding vanuit het ziekenhuis waar de leerling vooral wegens gehoorproblemen behandeld werd. Bij de school die alleen steun heeft gezocht bij de VIM, had de leerkracht zelf veel ervaring met het werken met kinderen met een verstandelijke handicap.

Eén leerling ging na verwijzing nog een halve dag per week naar groep 1/2 van de basisschool. Zijn vroegere klasgenootjes van groep 3 kwamen een deel van

de ochtend ook naar deze groep om de contacten met de leerling met Downs syndroom te kunnen onderhouden.

Kort samengevat zien zowel de ouders als de leerkrachten de problemen in het leerproces als belangrijke oorzaak van de verwijzing. Het verwijzingsproces verliep over het algemeen goed en de scholen geven aan dat een eventuele nieuwe leerling met Downs syndroom in principe weer welkom is.

Aanmelding en plaatsing

De redenen waarom ouders hun kind met Downs syndroom op de basisschool hebben aangemeld zijn de volgende: opgroeien in de buurt; speciaal onderwijs ver weg en reis te vermoeiend; goed voor de sociale ontwikkeling; opgroeien in eigen dorp; kinderen in dorp leren hem kennen en hij de kinderen in het dorp. Scholen gaven de volgende redenen: tegemoet komen aan de wens van de ouders; speciaal onderwijs is ver weg; broertjes en zusjes op dezelfde school; uitdaging; plaatsing altijd gerechtvaardigd, omdat je zo vaak kinderen binnenkrijgt waarvan je niet weet wat het moet worden; de leerkracht zou wanneer ze zelf een kind met Downs syndroom had deze ook op de basisschool willen plaatsen; kind niet uit leefomgeving halen; goed voor sociaal gevoel van andere leerlingen.

Bij drie scholen stond het team achter de plaatsing, op één school zagen de meeste teamleden het niet zitten, maar heeft het bestuur het besluit genomen om de leerling wel te plaatsen. De leerkracht die de leerling met Downs syndroom in de klas zou krijgen, stond wel volledig achter de plaatsing.

Eén school had geen afspraken gemaakt met de ouders over de plaatsing. Op twee andere scholen is alleen gesteld dat de plaatsing niet ten koste mocht gaan van de andere leerlingen. De laatste school heeft wel afspraken gemaakt. De school stelde als voorwaarde dat er contact zou blijven met het KDC, en wilde een jaarlijkse evaluatie met de logopedist, de orthopedagoog van de schoolbegeleidingsdienst, iemand van het KDC, de ouders en de school.

Drie kinderen zijn rechtstreeks van huis of via de reguliere peuterspeelzaal op de basisschool terechtgekomen. Eén kind heeft eerst op het KDC gezeten en is vervolgens naar de basisschool gegaan. Deze basisschool heeft ook contact gehouden met het KDC.

Onderwijsaanbod basisschool

Alle scholen gaven aan dat ze probeerden de leerling met Downs syndroom zoveel mogelijk met het gewone groepsprogramma mee te laten doen, maar dat lukte lang niet altijd. Twee leerlingen hadden problemen met de concentratie.

Twee leerlingen werkten alleen wanneer de leerkrachten naast hen zaten. Wanneer dat niet het geval was deed de ene leerling niets en haalde de andere leerling de klas overhoop. Om deze reden probeerde de school deze laatste leerling alleen 's middags op te vangen, omdat er dan minder instructiemomenten zijn en meer spelmomenten. De andere twee leerlingen konden zich beter concentreren, maar hadden ernstige spraakproblemen. Eén leerkracht vond het moeilijk om een leerlijn voor de leerling uit te zetten, omdat ze de mogelijkheden van de leerling niet kon inschatten. De leerling sprak slecht, maar logopedie had geen effect zodat ze daar mee zijn gestopt. Later werkte de leerkracht met de VIM-map waar ze veel steun aan heeft gehad. De leerkracht was erg onzeker over wat ze de leerling aan moest bieden. Bij de laatste leerling lag in de individuele lessen veel nadruk op het leren van woordjes en daarnaast was de leerkracht bezig met de motoriek. Deze leerkracht had steun van een ambulant begeleider uit het ZML-onderwijs. De begeleider adviseerde om met 'Lezen moet je doen' te gaan werken. De leerkracht had hier moeite mee, omdat ze vond dat de leerling eerst voldoende moest kunnen spreken alvorens met het leesproces te kunnen starten.

Leerwinst basisschool

Op één stel ouders na gaf ook deze groep ouders aan dat hun kind duidelijk een aantal dingen geleerd heeft op de basisschool. De ouders die de leerwinst niet kunnen aangeven, wijzen erop dat je niet weet wat hij anders ook had geleerd, bijvoorbeeld van de andere kinderen in het gezin. Deze leerling heeft ook maar een half jaar op de basisschool gezeten. De leerwinst van de basisschool die de andere ouders genoemd hebben is het volgende: leren omgaan met 'gewone' kinderen; het sociale gebeuren; kleine regels in de klas, zoals het op de stoel blijven zitten, iets dat klasgenootjes van de ZML-school nog niet kunnen; bekendheid in de buurt. Door de scholen zijn de volgende zaken genoemd: sociale winst; bekendheid in het dorp; beter taalgebruik; meedraaien in de groep; omgaan met een normale kleuterklas; positieve sociale ontwikkeling; contact met andere kinderen; voegen in een grote groep, regels van de groep leren.

Speciaal onderwijs

Drie kinderen zijn van de basisschool naar een ZML-school gegaan, één leerling naar het KDC. Alle ouders zijn over het algemeen tevreden over het speciaal onderwijs. Als voordelen noemen ze het werken in kleine groepjes; rustiger tempo; meer aandacht; speciaal onderwijs weet beter wat ze de leerlingen moeten bieden.

Eén school had steun van het KDC waar de betreffende leerling vandaan kwam. Een andere basisschool heeft ambulante begeleiding gekregen van een leerkracht van een ZML-school. Voor beide scholen was deze begeleiding belangrijk. De basisscholen noemden de volgende voordelen van het speciaal onderwijs: meer specialistische hulp, speciale middelen en methoden; kleinere groepen; meer aandacht. De scholen zagen echter ook nadelen van het speciaal onderwijs. Een leerkracht merkte op dat er op de ZML-school minder eisen gesteld werden aan de leerling zodat het taalgebruik van de leerling achteruit is gegaan. Een andere leerkracht noemde als risico van het speciaal onderwijs dat de leerling makkelijk negatief gedrag van andere leerling over kan nemen.

5.3.2 Vragenlijsten

Van 114 leerlingen is de reden bekend waarom zij in één van de afgelopen schooljaren de basisschool hebben verlaten (zie ook 3.3 en 5.2.2). Vijftien leerlingen met Downs syndroom hebben de basisschool verlaten, omdat zij daarvoor de leeftijd hadden bereikt. Zeven leerlingen verlieten de basisschool vanwege een verhuizing. Van de overige 92 leerlingen staan de redenen van vertrek vermeld in tabel 5.1. Veel scholen hebben meer dan één reden voor vertrek aangegeven, waardoor de percentages niet sommeren tot honderd.

Tabel 5.1

Redenen van basisscholen om leerling met Downs syndroom te verwijzen

Categorie	n	%
opvang kost leerkracht te veel tijd	17	18.5
leerling heeft geïsoleerde positie	30	32.6
leerling voelt zich niet prettig	14	15.2
leerling heeft behoefte aan ander programma	60	65.2
school heeft te weinig middelen en expertise	42	45.7
ouders en school niet op één lijn	4	4.3
(deel) team niet achter plaatsing	8	8.7
cognitieve niveau van de leerling is te laag	40	43.5
soc. emot. ontwikkeling van leerling is te laag	25	27.2
leerling is te onzelfstandig	45	48.9
ouders hebben keus gemaakt	15	16.3
anders	20	21.7

De genoemde redenen bij de categorie 'anders' zijn:

- ? (te) slechte taal/spraakontwikkeling van de leerling met Downs syndroom (n=5)
- ? leerling met Downs syndroom heeft teveel besef van het anderszijn (n=1)
- ? er is geen ruimte in lokaal voor eigen hoekje (deze leerling is nog wel 1 dag per week op school) (35 ll) (n=1)
- ? school krijgt geen hulp vanuit ZML (n=1)
- ? rest van de groep kwam aandacht te kort (n=1)
- ? geen acceptatie van andere ouders (n=1)
- ? te grote groep (38 ll) (n=1)
- ? leerling met Downs syndroom had (grote) gedragsproblemen (n=5)
- ? ouders zitten in scheiding en komen afspraken met de school niet na (n=1)
- ? leerling is nog niet zindelijk (n=1)
- ? groep is te groot voor de leerling (dit is in dit geval vooral een probleem voor de leerling en niet zozeer voor de leerkracht) (n=1)

- ? stilstand persoonlijke groei van 1 jaar (n=1)
- ? moeder (leerkracht op school) ging weg en nam kind mee (n=1)

5.4 Conclusies

Er worden zeer verschillende redenen genoemd waarom een leerling met Downs syndroom door de basisschool of de ouders wordt verwezen naar het speciaal onderwijs. Zowel omgevingskenmerken als kindkenmerken worden genoemd. Bij de eerste groep redenen geven ouders aan dat de leerkracht niet meer voldoende achter de integratie staat. Deze ouders zoeken de problemen dus voornamelijk in de omgeving. De scholen zoeken het meer in een combinatie van kind- en omgevingskenmerken. De omgevingskenmerken zijn dan aspecten als te grote klassen, gebrek aan extra hulp of aan een apart hoekje in de klas. De kindkenmerken hebben te maken met het cognitieve niveau van de leerling en de geringe zelfstandigheid. Er lijkt bij deze categorie dus sprake van een discrepantie tussen wat de school wil bieden en wat de ouders verlangen van de school.

Ook bij de tweede groep redenen zien zowel de ouders als de school de omgevings- en kindkenmerken als oorzaak voor de sociaal- of sociaalemotionele problemen. Verandering van omgeving wordt hierbij als beste oplossing gezien. Dachten veel ouders bij de eerste groep dat door veranderingen op school hun kind op de basisschool had kunnen blijven, bij deze groep denken ouders dat veel minder. Er is bij deze categorie meer overeenstemming tussen de ouders en de school over de oorzaak van de problemen (op één geval na).

Bij de derde groep spelen kindkenmerken (vooral te laag niveau) de belangrijkste rol. De basisschool wordt als een niet geschikte omgeving gezien voor kinderen die zo weinig vooruitgang boeken in hun ontwikkeling.

Over het algemeen zoeken de scholen de problemen iets eerder in kindkenmerken dan de ouders. Volgens Haney (1988) komt het veel voor dat bij mensen met een verstandelijke handicap problemen vooral geweten worden aan persoonskenmerken. Wanneer iemand zonder handicap problemen heeft, zoekt men de oorzaak van die problemen in zijn/haar omgeving. Maar wanneer iemand met een verstandelijke handicap problemen heeft, dan zoekt men de oorzaak van die problemen in de tekorten in het betrokken individu.

Bij de vragenlijst zijn er weinig scholen die aangeven dat de reden van vertrek van de leerling met Downs syndroom te maken heeft met het enthousiasme van de leerkrachten. Een klein deel van de scholen zegt dat de opvang teveel tijd kost, of dat een (deel) van het team niet achter de plaatsing staat. Dit is niet echt

verwonderlijk. Ook bij de interviews zijn het vooral de ouders die dit gebrek aan enthousiasme signaleren en niet de school zelf. Een iets groter deel van de scholen noemt in de vragenlijst de sociaal of sociaal-emotionele problemen. De genoemde problemen zijn dan de geïsoleerde positie van de leerling met Downs syndroom, het zich niet prettig voelen van de leerling en in een paar gevallen het niet op één lijn staan van ouders en scholen. Het vaakst genoemd worden redenen die bij de interviews onder de categorie 'te weinig kunnen bieden in leerproces' zouden vallen. Een grote meerderheid van de scholen verwijst de leerling met Downs syndroom, omdat deze behoefte zou hebben aan een ander programma. Maar ook te weinig middelen en expertise op de school, het te lage niveau van de leerling en de onzelfstandigheid van de leerling worden door veel scholen genoemd.

